

PCSN I

PEFC Standaard Nederland

PEFC/30-01-01

Versie [32a](#)

pefc.nl

info@pefc.nl

Documentnaam: PEFC Standaard Nederland
Document titel: PCSN I
Datum van uitgifte: xx-xx-202x
Volgende periodieke beoordeling: xx-xx-xxxx
Ingangsdatum: xx-xx-xxxx
Transitieperiode tot: xx-xx-xxxx

INHOUD

Voorwoord	4
Inleiding	5
1. Bereik van de standaard	6
2. Normatieve verwijzingen	6
3. Definities	7
4. Context en reikwijdte van de standaard	9
5. Leiderschap en communicatie	9
6. Planning en regelgeving	10
7. Uitvoering	11
7.1 Criterium 1: Behoud en passende verbetering van het bosbestand en zijn bijdrage aan de wereldwijde koolstofopslagkringloop	11
7.2 Criterium 2: Behoud van de gezondheid en vitaliteit van het boscysteem	12
7.3 Criterium 3: Behoud en bevordering van de productieve functies van het bos, zowel voor hout als niet-hout	13
7.4 Criterium 4: Behoud, bescherming en passende verbetering van de biodiversiteit in het bos ecosysteem	14
7.5 Criterium 5: Behoud en passende verbetering van de beschermende functies van het bos beheer, met name voor bodem en water	16
7.6 Criterium 6: Behoud van de sociale, economische en culturele functies en omstandigheden	17
Bijlage 1 – Beheerplan	21
Bijlage 2 – Interpretatie voor bomen buiten het bos (BBB)	23
Bijlage 3 Afkortingen	3736

VOORWOORD

PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes) is een wereldwijd erkend systeem voor de certificering van duurzaam bosbeheer. PEFC levert hiermee een wezenlijke bijdrage aan het realiseren van duurzaam bosbeheer.

Voor u ligt de tweede-derde versie van de PEFC Standaard Nederland. Deze standaard is opgesteld door het Landelijk PEFC Forum, waarin een veelheid aan stakeholders, betrokken bij het Nederlandse bos, is vertegenwoordigd.

De eerste versie van de PEFC Standaard Nederland dateert uit 2011; de tweede versie trad in 2020 in werking, waarbij het mogelijk werd om ook bomen buiten bosgebieden te certificeren. Na ruim vijf jaar is de werking van de standaard opnieuw geëvalueerd op basis van de opgedane praktijkervaringen. De voorliggende versie bevat daarom slechts enkele relatief kleine wijzigingen. Deze aanpassingen maken PEFC-certificering mogelijk voor grienden en andere boomopstanden op landbouwgrond buiten bosverband.

De eerste versie van de PEFC Standaard Nederland dateert uit 2011. In 2018 kwam de nieuwe internationale PEFC Benchmarkstandaard, PEFC ST 1003:2018, uit. Dat was tevens de formele aanleiding om ook de Nederlandse standaard te herzien. Bij de herziening kon bovendien worden ingespeeld op recente ontwikkelingen.

De PEFC Standaard Nederland is een compact document en sluit goed aan op de praktijk van het Nederlandse bos- en boombeheer. Naast het vanzelfsprekend hanteren van de Nederlandse wet- en regelgeving, gaat deze standaard primair uit van het vertrouwen in de duurzame aanpak van de boseigenaar. Daarbij is het uitgangspunt dat het niet nuttig, en evenmin wenselijk, is om ieder aspect van bos- en boombeheer altijd en continu te willen kwantificeren. Duurzaam bos- en boombeheer is een aanpak die zich slechts gedeeltelijk in getallen laat vatten, maar zich vooral uit in de houding van de bouseigenaar.

De nieuwe standaard is geherstructureerd, zodat deze beter leesbaar is, en er zijn criteria toegevoegd op onder andere het gebied van ecologisch belangrijke bosgebieden en de koolstofopslagfunctie van het bos. In het bijzonder is ook aandacht geschonken aan het certificeren van bomen buiten het bos. Daarvoor gelden — op enkele uitzonderingen na — dezelfde criteria. Door deze toevoeging is het nu ook voor bijvoorbeeld gemeenten en agrariërs mogelijk om hun duurzame boombeheer op onafhankelijke wijze aantoonbaar te maken.

Wageningen, juni 2025 oktober 2026

INLEIDING

Deze standaard is gebaseerd op de zogenoemde ISO High Level Structure. Dat betekent dat de hoofdstukindeling grotendeels deze structuur volgt. Dikgedrukte woorden in deze standaard zijn definities die terug te vinden zijn in hoofdstuk 3 'Definities'. De criteria in hoofdstuk 7 'Uitvoering' zijn gebaseerd op de standaard PEFC ST 1003 'Sustainable Forest Management – Requirements' van PEFC International. Hoofdstuk 8 en hoofdstuk 9 zijn uitsluitend van toepassing op individuele certificaathouders.

De zes principes voor duurzaam bosbeheer zijn:

1. Behoud en passende verbetering van het bosbestand en zijn bijdrage aan de wereldwijde koolstofkringloop;
2. Behoud van de gezondheid en vitaliteit van het bosesysteem;
3. Behoud en bevordering van de productieve functies van bossen, zowel voor hout als niet-houtproducten;
4. Behoud, bescherming en passende verbetering van de biodiversiteit in bosesystemen;
5. Behoud en passende verbetering van de beschermende functies van het bosbeheer, met name met betrekking tot bodem en water;
6. Behoud van andere sociaaleconomische functies en omstandigheden.

De Nederlandse Standaard is een uitwerking van deze internationale criteria naar de Nederlandse context, waarbij onder andere de volgende zaken een belangrijke rol spelen:

- de bevolkingsdichtheid en de daarmee samenhangende recreatieve functie van de bossen;
- de maatschappelijke behoefte aan de ontwikkeling van natuurwaarden en spontane processen;
- de uitgangssituatie, waarin de bossen vaak voorkomen op eeuwenlang door de mens verarmde gronden waar nu weer ecosystemen en bodems worden opgebouwd;
- de mate waarin veel zaken al in wet- en regelgeving zijn verankerd;
- de rol van bomen en bos in de huidige klimaatdiscussie.

Eigenaren die hun beheer uitvoeren conform deze standaard kunnen deelnemen aan de PEFC-certificering.

Deze standaard maakt deel uit van het PEFC Nederland-certificeringsschema voor bosbeheer. Het volledige schema is beschikbaar op www.pefc.nl.

1. BEREIK VAN DE STANDAARD

Deze standaard is opgesteld voor het beheer van bos en bomen buiten het bos. Plantagebossen, zoals gedefinieerd in hoofdstuk 3, vallen buiten het bereik van deze standaard.

De standaard kent meerdere gebruikers:

- **Boseigenaren of beheerders:** voor de boseigenaar [of bosbeheerder](#) bevat de standaard de eisen en richtlijnen die hij of zij moet hanteren om een PEFC-certificaat voor duurzaam bosbeheer te behalen.
- **Eigenaren of beheerders van bomen buiten het bos (BBB-gebieden):** deze standaard bevat specifieke eisen en richtlijnen die de BBB-eigenaar of -beheerder moet hanteren om een PEFC-certificaat te behalen.
- **Certificerende instellingen en groepsmanagers:** voor certificeerders en groepsmanagers bevat de standaard de eisen waaraan het beheer van een individuele boseigenaar wordt getoetst.

2. NORMATIEVE VERWIJZINGEN

- PEFC ST 1001, Standard Setting – Requirements
- PEFC ST 1002, Group Forest Management Certification – Requirements
- PEFC ST 1003, Sustainable Forest Management – Requirements
- PEFC GD 1007, Endorsement and Mutual Recognition of National Systems and their Revision
- PEFC ST 2002, Chain of Custody of Forest-based Products – Requirements

3. DEFINITIES

3.1 Betrokken belanghebbende

Een individu of groep van individuen met een gemeenschappelijk belang dat geraakt wordt door het handelen van de eigenaar of beheerder.

3.2 Bos

Een terrein groter dan 0,5 hectare, bezet met bomen hoger dan 5 meter en met een kroonbedekking van meer dan 30%, of met bomen die deze grenswaarden kunnen bereiken. Dit omvat ook recent gekapte oppervlakten, bospaden en permanente houtstapelpplaatsen. Het betreft geen gebied dat overwegend stedelijk of agrarisch wordt gebruikt. Boomgaarden en kerstbomen vallen onder agrarisch gebruik.

3.3 Bomen buiten het bos (BBB)

Bomen die buiten bosgebieden groeien en meestal gelegen zijn in gebieden met een overwegend agrarisch of stedelijk gebruik. Het gaat hierbij om kleinere bospercelen (< 0,5 ha), landschappelijke beplantingen, rij- en laanbepantingen en stedelijk groen.

3.4 Niet-bosgebied

Een gebied dat niet voldoet aan de definitie van bos.

3.5 Compensatie

Het areaal dat wordt geoogst geldt als gecompenseerd wanneer een areaal van gelijke grootte wordt herbeplant. Idealiter gebeurt dit binnen het gecertificeerde areaal, maar anders aantoonbaar daarbuiten. De soorten waarmee wordt herbeplant hebben potentieel dezelfde kwaliteit als de geoogste soorten. Het herbeplante gebied dient eveneens aan de eisen van deze standaard te voldoen.

3.6 Ecologisch belangrijke bosgebieden

Bosgebieden die via wet- en regelgeving een bijzondere status hebben verkregen (bijvoorbeeld Natura 2000-gebieden), evenals bosreservaten en A-locaties.

3.7 Ecologisch belangrijke niet-bosgebieden

Niet-bosgebieden die via wet- en regelgeving een bijzondere status hebben verkregen (bijvoorbeeld Natura 2000-gebieden).

3.8 Inheemse boomsoorten

Boomsoorten volgens de Nederlandse Rassenlijst Bomen.

3.9 Gemengd bos

Een bos met een boomgewijze of groepsgewijze menging van ten minste 20% andere boomsoorten (op basis van grondvlak), waarin ook diversiteit in leeftijden voorkomt.

3.10 Koolstofopslag

De actuele voorraad koolstof, vastgesteld in het bos en in de bodem.

3.11 Gecertificeerd areaal

Een bos- en/of bomen-buiten-het-bosgebied waarvan het beheer is gecertificeerd volgens de PEFC Standaard Nederland.

3.12 Plantagebos

Een bos met een op regelmatige afstand geplante, gelijkjarige monocultuur zonder ondergroei, met als enig doel de productie van hout.

3.13 Beheersysteem

De manier waarop de eigenaar de onderling samenhangende onderdelen van zijn eigendom beheert om zijn doelstellingen te bereiken.

4. CONTEXT EN REIKWIJDTE VAN DE STANDAARD

4.1 De eigenaar/beheerder mag op verkoopdocumenten (factuur, pakbon, vrachtbrief) die uitsluitend betrekking hebben op leveringen afkomstig uit percelen die volledig onder een geldig PEFC-FM-certificaat vallen, de verklaring opnemen: *“Het duurzaam bosbeheersmanagementsysteem van [naam eigenaar/beheerder] is gecertificeerd volgens het PEFC-certificeringssysteem Nederland (PEFC-SKH-FM-xxx).”* Deze verklaring mag niet worden gebruikt voor leveringen die (gedeeltelijk) uit niet-gecertificeerd **bos** afkomstig zijn.

4.2 De eigenaar/beheerder zal:

- a) **betrokken belanghebbenden** identificeren die relevant zijn voor duurzaam beheer van het areaal (bijvoorbeeld omwonenden en gebruikers); en
- b) de relevante behoeften en verwachtingen van deze **betrokken belanghebbenden** in kaart brengen.

4.3 De eigenaar/beheerder moet adequate procedures hebben voor klachten en geschillen die samenhangen met boswerkzaamheden en arbeidsomstandigheden.

5. LEIDERSCHAP EN COMMUNICATIE

5.1 De eigenaar/beheerder brengt een verklaring uit waarin staat:

- a) dat de eigenaar/beheerder voldoet aan de standaard voor duurzaam bosbeheer en andere eisen van het PEFC-certificeringssysteem Nederland; en
- b) dat het duurzaam bosbeheer continu wordt verbeterd.

5.2 Deze verklaring is publiekelijk beschikbaar.

5.3 De verantwoordelijkheden voor de uitvoering van het duurzaam bosbeheer worden duidelijk gedefinieerd en toegewezen.

5.4 De eigenaar/beheerder communiceert en consulteert met de omgeving en licht de doelen en het beheer toe. De eigenaar/beheerder bespreekt de doelen en het beheerplan zodanig dat deze door alle partijen begrepen worden.

5.5 De eigenaar/beheerder stelt (financiële) middelen beschikbaar voor het plannen, uitvoeren en continu verbeteren van maatregelen die nodig zijn om aan deze standaard te voldoen.

6. PLANNING EN REGELGEVING

6.1 Acties voor het adresseren van risico's en kansen

6.1.1 De eigenaar/beheerder gaat risico's en kansen na met betrekking tot de naleving van de eisen in deze standaard voor duurzaam bosbeheer. Daarbij wordt rekening gehouden met de omvang en schaal van de uitvoering in het bos.

6.2 Beheerplan

6.2.1 Er is een beheerplan opgesteld conform bijlage 1.

6.2.2 Er wordt een beheerboekhouding bijgehouden. De beheerboekhouding is een jaarlijks beheersverslag en omvat in elk geval een overzicht van de uitgevoerde werkzaamheden, gegevens over de hoeveelheid geoogst en verkocht hout en andere bosproducten, en eventuele afwijkingen van de planning.

6.2.3 Het beheerplan, of een samenvatting daarvan, is publiekelijk beschikbaar. Bedrijfsgevoelige informatie mag daarbij achterwege worden gelaten.

6.3 Nalevingsvereisten

6.3.1 Wettelijke vereisten

6.3.1.1 Wettelijke bepalingen en andere verordeningen waaraan de eigenaar/beheerder moet voldoen op het gebied van bosbeheer, natuurbescherming, eigendomsrecht en gezondheid en veiligheid worden geïdentificeerd en nageleefd.

6.3.1.2 De eigenaar/beheerder neemt maatregelen om illegale activiteiten zo goed mogelijk te voorkomen.

6.3.2 Gezondheid, veiligheid en arbeidsomstandigheden

6.3.2.1 Veiligheidsvoorschriften en persoonlijke beschermingsmiddelen worden toegepast c.q. gebruikt conform de Arbocatalogus Bos en Natuur. De boseigenaar zorgt voor het geven van instructies en ziet toe op naleving hiervan door eigen personeel, vrijwilligers en particuliere houtkopers.

6.3.2.2 De eigenaar/beheerder hanteert een voor zijn personeel relevante cao.

6.3.2.3 De eigenaar/beheerder committeert zich aan gelijke kansen, geen discriminatie en geen ongewenste omgangsvormen op de werkvloer. Gendergelijkheid wordt bevorderd.

6.3.3 Bevoegdheden

6.3.3.1 Alle personeelsleden van de eigenaar/beheerder die binnen het bosbeheer worden ingezet, zijn op de hoogte van de inhoud van deze standaard en werken in overeenstemming daarmee. Zij zijn voldoende gekwalificeerd en krijgen scholing over het uitvoerende bosbeheer binnen het vakgebied. De maatregelen op het gebied van scholing worden gedocumenteerd.

7. UITVOERING

7.1 Criterium 1: Behoud en passende verbetering van het bosbestand en zijn bijdrage aan de wereldwijde koolstofopslagkringloop

7.1.1 De eigenaar/beheerder houdt het beboste areaal in stand. Het is niet toegestaan **bos** om te vormen naar ander landgebruik, waaronder **plantagebos**, tenzij aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- a) het omgevormde **bos** is **gecompenseerd**;
- b) de omvorming komt tot stand op basis van een besluitvormingsmechanisme waarbij **betrokken belanghebbenden** de mogelijkheid hebben gehad te participeren;
- c) de omvorming is in overeenstemming met nationale wet- en regelgeving;
- d) het omgevormde **bos** is niet groter dan 5% van het **bosgebied** binnen het **gecertificeerd areaal** binnen de certificeringscyclus van vijf jaar;
- e) de omvorming heeft geen negatieve effecten op **ecologisch belangrijke bosgebieden**, belangrijke culturele en sociale plekken en beschermde gebieden;
- f) de omvorming beschadigt geen gebieden met een significant hoge **koolstofopslag**;
- g) de omvorming draagt op de lange termijn bij aan het beheer, de economie en de sociale samenhang.

7.1.2 De in het beheerplan opgenomen hutoogstdoelstelling is op middellange en lange termijn niet hoger dan de bijgroei. Dit wordt onderbouwd door jaarlijkse oogstniveaus in het beheerplan op te nemen.

7.1.3 Tijdens beheerwerkzaamheden worden klimaatpositieve activiteiten bevordert, zoals de reductie van broeikasgasemissies en efficiënt omgaan met andere grondstoffen.

7.1.4 Bosaanplant van **ecologisch belangrijke niet-bosgebieden** vindt niet plaats, tenzij zich legitieme omstandigheden voordoen waarbij de omvorming van **niet-bosgebied** naar **bos**:

- a) in overeenstemming is met wet- en regelgeving en het resultaat is van nationale of regionale planning;
- b) tot stand komt op basis van een besluitvormingsmechanisme waarbij **betrokken belanghebbenden** de mogelijkheid hebben gehad te participeren;
- c) geen negatieve effecten heeft op bedreigde **niet-bosgebieden**, cultureel en sociaal significante gebieden, belangrijke habitats van bedreigde soorten en andere beschermde gebieden;
- d) maximaal 5 % van het oppervlak van het **ecologisch belangrijke niet-bosgebieden** beslaat;
- e) geen gebieden met een hoge **koolstofopslag** beschadigt;
- f) op de lange termijn bijdraagt aan het beheer, de economie en de sociale samenhang.

7.2 Criterium 2: Behoud van de gezondheid en vitaliteit van het boscossysteem

7.2.1 Gewasbeschermingsmiddelen en biociden mogen alleen onder de volgende voorwaarden beperkt worden toegepast:

- a) kruiden en grassen worden niet met deze middelen bestreden;
- b) insecticiden worden niet gebruikt, tenzij dit om redenen van volksgezondheid noodzakelijk is;
- c) ongewenste houtige gewassen kunnen volgens de gebruiksvoorschriften met deze middelen worden bestreden;
- d) er wordt uitsluitend gebruikgemaakt van gewasbeschermingsmiddelen of biociden die zijn toegelaten door het **Ctgb** (ctgb.nl). Het gebruik van pesticiden die zijn ingedeeld in klasse 1A en 1B van de **World Health Organization (WHO)** is niet toegestaan;
- e) wanneer pesticiden worden gebruikt, wordt dit gedocumenteerd;
- f) pesticiden op basis van gechloreerde koolwaterstoffen zijn niet toegestaan, omdat zij niet biologisch afbreekbaar zijn en daardoor in de voedselketen terecht kunnen komen;
- g) werkzaamheden worden uitgevoerd conform de **Arbocatalogus Bos en Natuur** en de **Arbowet**.

7.2.2 Aanvulling met mineralen vindt alleen plaats op advies van een deskundige van een onafhankelijke onderzoeksinstituut. Dit gebeurt op basis van gebrekverschijnselen, waarbij kan worden aangetoond dat de vitaliteit van bij de groeiplaats behorende soorten door externe invloeden is afgenomen, en dat toediening van mineralen nodig is om de vitaliteit van de opstand te verbeteren. Mineralen worden niet gebruikt als alternatief voor natuurlijke bodemverrijking.

7.2.3 Bij de uitvoering van werkzaamheden wordt schade aan blijvende bomen, struiken en bodem zoveel mogelijk voorkomen.

7.2.4 Er wordt uitsluitend gewerkt met biologisch afbreekbare brandstoffen, oliën en smeermiddelen, voor zover dit technisch mogelijk is. Niet-biologisch afbreekbare brandstoffen worden verzameld, opgeslagen op daarvoor aangewezen plekken en op milieuvriendelijke wijze verwijderd. Het weglekken van olie of brandstof tijdens beheerwerkzaamheden wordt zoveel mogelijk voorkomen. Noodprocedures om het risico op milieuschade door onopzettelijk weglekken te minimaliseren zijn aanwezig.

7.2.5 Het gebruik van vuur als beheermaatregel beperkt zich tot gebieden waarin deze methode essentieel is om bepaalde soorten of habitats te behouden. In die gevallen worden duidelijke beheerdoelen beschreven en worden voldoende veiligheidsmaatregelen getroffen.

7.3 Criterium 3: Behoud en bevordering van de productieve functies van het bos, zowel voor hout als niet-hout

7.3.1 In overeenstemming met de doelstellingen in het beheerplan wordt gestreefd naar behoud en bevordering van de productie en afzet van een brede verscheidenheid aan zowel hout- als niet-houtproducten en diensten.

7.3.2 Er vindt geen afvoer plaats van tak- en tophout, zijnde alle bovengrondse boomdelen met een diameter van minder dan 8 cm aan het dikke eind. Afvoer van tak- en tophout is wel toegestaan binnen landschappelijke beplantingen, in stedelijk gebied en op mineraalrijke bodems (dus niet op podzolgronden en kalkarme zandgronden), en om ecologische en/of cultuurhistorische redenen die in het beheerplan zijn gemotiveerd.

7.3.3 Strooisel en ondergrondse biomassa worden niet afgevoerd.

7.3.4 De oogstniveaus van (niet-)houtproducten blijven op de lange termijn haalbaar.

7.3.5 Er is een toereikend netwerk van werk- en uitsleppaden en ontsluitingswegen aanwezig.

a) Spoorvorming en bodemverdichting worden zoveel mogelijk voorkomen door bijvoorbeeld:

- optimale planning, zodat het aantal bewegingen over paden beperkt blijft;
- onderbreking van de houtoogst wanneer weersomstandigheden een verhoogde kans op insporing geven;
- stabilisatie van werk- en uitsleppaden door bedekking met tak- en tophout;
- afstemming van de wieldruk op de actuele bodemcondities;
- benutting van technische mogelijkheden van machines die bodemdruk en insporing beperken, bijvoorbeeld door het gebruik van rupsbanden (tracks);
- aanleg en onderhoud van wegdrainage.

b) De onderlinge afstand van uitsleppaden is minimaal 20 m. Wanneer dit om technische, ecologische of bodembeschermingsredenen gewenst is, kan worden afgeweken van een schematisch netwerk van werk- en uitrijpaden.

c) De infrastructuur is zo ingericht dat zo min mogelijk schade wordt toegebracht aan **ecologisch belangrijke bosgebieden**, en dat rekening wordt gehouden met (migratiepatronen van) beschermde soorten (Checklist Zorgvuldig Bosbeheer uit de Gedragscode Bosbeheer) en cultuurhistorische elementen.

7.4 Criterium 4: Behoud, bescherming en passende verbetering van de biodiversiteit in het bos ecosysteem

7.4.1 De eigenaar/beheerder identificeert, beschermt, beheert of zet ecologisch belangrijke bosgebieden af.

7.4.2 Binnen economische randvoorwaarden wordt medewerking gegeven aan initiatieven gericht op herstel, behoud of verbetering van bijzondere (bos)ecosystemen en/of populaties van bedreigde dier- en plantensoorten.

7.4.3 Verjonging vindt plaats met op de groeiplaats afgestemde **inheemse boomsoorten**.

- a) Verjonging vindt plaats door natuurlijke verjonging of door aanplant.
- b) Bij aanplant wordt gebruikgemaakt van plantmateriaal van herkomsten uit de **Nederlandse Rassenlijst Bomen**, [of uit zelf gekweekt plantmateriaal](#), zodat de herkomst bekend is en de soortechtheid gegarandeerd is. In het kader van klimaatslim **bos**beheer is het op kleine schaal mogelijk van de **Nederlandse Rassenlijst Bomen** af te wijken.
- c) Genetisch gemanipuleerde organismen of plantmateriaal worden niet gebruikt.
- d) In het **gecertificeerd areaal** weinig voorkomende of landelijk zeldzame **inheemse boomsoorten** en **ecologisch belangrijke bosgebieden** worden in kaart gebracht, beschermd, beheerd of vrijgezet.

7.4.4 In het **gecertificeerd areaal** hebben **inheemse boomsoorten** (loofbomen en struiken) een aandeel van ten minste 20 % op basis van kroonprojectie of grondvlak. Indien dit aandeel nog niet is bereikt, wordt dit als doel in het beheerplan opgenomen, met vermelding van een overgangperiode van 20 jaar. Als het huidige aandeel **inheemse boomsoorten** meer dan 20 % is, blijft dit zo mogelijk behouden.

7.4.5 Bosaanplant, herbebossing en andere bosplantactiviteiten die bijdragen aan het verbeteren en herstellen van ecologische verbindingzones, worden bevorderd.

7.4.6 Het **gecertificeerd areaal** bestaat voor ten minste 50 % van het areaal uit **gemengd bos**. Indien dit aandeel nog niet is bereikt, wordt dit als doel in het beheerplan opgenomen, met vermelding van een overgangperiode van maximaal 20 jaar. Als de huidige menging van het **bos** boven de 50 % is, blijft dit zo mogelijk behouden.

7.4.7 Er wordt te allen tijde gewerkt met [en volgens de Gedragscode Bosbeheer en/of de Gedragscode Beheer en Onderhoud Groenvoorzieningen](#), een ecologisch werkprotocol, zoals bijvoorbeeld beschreven in de [Gedragscode Soortenbescherming Bosbeheer](#), [Gedragscode stadswerk en/of Gedragscode Beheer en Onderhoud Groenvoorzieningen](#).

heeft opmaak toegepast: Lettertype: Vet

7.4.8 In **ecologisch belangrijke bosgebieden** worden werkzaamheden uitgevoerd op een manier die in overeenstemming is met de aanwijzingen die bij die bestemming horen.

7.4.9 In het **bos** vindt geen begrazing met vee plaats. Zolang de verjonging van het **bos**, en daarmee het duurzame voortbestaan, niet in het geding is, kan — ondersteund door een goed gedocumenteerd ontwikkelingstraject — gekozen worden voor extensieve natuurbegrazing.

7.4.10 De eigenaar/beheerder spant zich in voor een wildbezetting waarbij de verjonging van het **bos**, in het bijzonder die van **inheemse boomsoorten**, zich op natuurlijke wijze kan ontwikkelen.

7.4.11 Er is per hectare gemiddeld 6 m³ aan dikke, dode bomen aanwezig. Zo mogelijk betreft dit inheemse bomen. Indien deze hoeveelheid nog niet is bereikt, wordt dit als doel in het beheerplan opgenomen, met vermelding van een overgangsperiode. Dit criterium is niet van toepassing wanneer:

- a) dit leidt tot veiligheidsproblemen voor bosbezoekers en/of verkeer;
- b) dit niet past bij de ontwikkelingsfase van het **bos** of wanneer om andere redenen onvoldoende dikke bomen in het betreffende **bosgedeelte** aanwezig zijn.

7.4.12 Aanwezige holle bomen en horstbomen worden behouden, tenzij dit uit oogpunt van veiligheid niet mogelijk is.

7.4.13 Kapvlakten zijn in beginsel niet groter dan 2 ha, tenzij nut en noodzaak voor een grotere kapvlakte zijn onderbouwd in het beheerplan en door een onafhankelijke deskundige zijn verantwoord.

7.5 Criterium 5: Behoud en passende verbetering van de beschermende functies van het bos beheer, met name voor bodem en water

7.5.1 In opstanden waar gevaar is voor erosie, wordt de wijze van oogst of verjonging hierop afgestemd.

7.5.2 In het bos gelegen natuurlijke waterlopen, vennen, beken en sprengen en hun oevers worden in kwaliteit en kwantiteit behouden dan wel hersteld. Eutrofiëring van genoemde wateren wordt voorkomen.

7.5.3 Het grondwatersysteem wordt beschermd dan wel hersteld, voor zover dit binnen de invloedssfeer van de bos eigenaar mogelijk is.

7.5.4 Bewerking van de bos bodem en het klepelen worden zoveel mogelijk beperkt en beperken zich tot de vegetatie en de humuslaag.

7.5.5 Voor zover de eigenaar/beheerder hier invloed op heeft, wordt bij de aanleg van wegen, bruggen en andere infrastructuur de bodem zo min mogelijk verstoord, wordt voorkomen dat grond in waterlopen terechtkomt en worden de natuurlijke functies en niveaus van de waterlopen en rivierbeddingen behouden. De juiste wegdrainage wordt geïnstalleerd en onderhouden.

7.5.6 Het weggooien van afval in het bos wordt voorkomen.

7.6 Criterium 6: Behoud van de sociale, economische en culturele functies en omstandigheden

7.6.1 Het bos is opengesteld en minimaal te voet toegankelijk op de aanwezige paden en wegen voor recreatieve doeleinden. Ter bescherming van privacy en persoonlijke levenssfeer, ter bescherming van bijzondere planten, dieren of habitats en andere bijzondere elementen (zoals archeologische monumenten), en voor de veiligheid van bezoekers en werknemers en ten behoeve van rustgebieden voor wild, zijn beperkingen in de openstelling toegestaan.

7.6.2 Locaties en elementen met bijzondere archeologische, historische, culturele of spirituele waarde worden beschermd.

7.6.3 Relevante kennis en wetenschappelijke inzichten over het bos gebied die door derden worden aangeboden, worden ingebracht in de cyclus van monitoring en evaluatie (Bijlage 1).

7.6.4 Bedrijven die worden ingezet om bos werkzaamheden uit te voeren, voldoen aan de volgende voorwaarden:

- de aannemer is op de hoogte van de inhoud van de standaard en werkt in overeenstemming daarmee;
- aannemers zijn ErBo-gecertificeerd, of voldoen aantoonbaar aan gelijkwaardige eisen;
- aannemers en onderaannemers werken conform de Arbocatalogus Bos en Natuur, de Arbowet en de Algemene Voorwaarden voor Aanneming van Boswerk.

7.6.5 Houders van gedocumenteerde eigendoms- en gebruiksrechten worden betrokken bij de opstelling van het beheerplan.

7.6.6 De eigenaar/beheerder staat open voor het bijdragen aan wetenschappelijke onderzoeken over duurzaam bos beheer.

7.6.7 De eigenaar/beheerder streeft naar een gezonde economische situatie en staat open voor nieuwe markten en andere economische activiteiten.

8. EVALUATIE

Dit hoofdstuk is uitsluitend van toepassing op individuele certificaathouders. Voor de implementatie bij groepscertificaten, zie hoofdstuk 9 van PCSN II.

8.1 Monitoren, meten, analyseren en evalueren

8.1.1 De eigenaar/beheerder dient zijn gebied te monitoren op ecologische, sociale en economische effecten. De resultaten van deze monitoring worden gebruikt bij de planning.

8.1.2 De eigenaar/beheerder dient de gezondheid van het gecertificeerde gebied regelmatig te monitoren, met name op biotische en abiotische factoren die de gezondheid en vitaliteit van het ecosysteem kunnen beïnvloeden. Hierbij kan gedacht worden aan plagen, ziekten, begrazing, brand en schade veroorzaakt door omgevingsfactoren, luchtverontreiniging of beheeractiviteiten.

8.1.3 Waar van toepassing dient de eigenaar/beheerder het gebruik van niet-hout bosproducten te reguleren, te monitoren en te beheersen, zoals de verkoop van wild.

8.1.4 De eigenaar/beheerder dient de arbeidsomstandigheden regelmatig te monitoren en deze waar nodig aan te passen.

8.2 Interne audit

8.2.1 Doelstellingen

De eigenaar/beheerder dient ten minste eenmaal per jaar een interne audit te organiseren, waarbij informatie wordt verkregen over de vraag of het managementsysteem:

a) voldoet aan:

- de eisen die de eigenaar stelt aan zijn managementsysteem;
- de eisen van PCSN I;

b) op een doeltreffende wijze is geïmplementeerd en wordt beheerd.

8.2.2 Organisatie van de interne audit

De eigenaar dient:

- a) een auditprogramma te implementeren dat de frequentie, methoden, verantwoordelijkheden, planning en rapportage omvat, evenals het belang van interne processen en de resultaten van eerdere audits;
- b) voor elke audit de auditcriteria en -scope vast te stellen;
- c) auditors te selecteren voor de uitvoering van audits, met inachtneming van objectiviteit en onpartijdigheid;
- d) ervoor te zorgen dat de auditresultaten worden gedeeld met het relevante management;
- e) gedocumenteerde informatie van de auditresultaten te bewaren als bewijs van de uitvoering van het auditprogramma.

8.3 Directiebeoordeling

8.3.1 De eigenaar/beheerder dient jaarlijks een directiebeoordeling uit te voeren. Deze beoordeling omvat ten minste:

- a) actiepunten uit eerdere directiebeoordelingen;
- b) wijzigingen in interne of externe processen die relevant zijn voor het managementsysteem;
- c) informatie over de prestaties van de eigenaar. In elk geval worden trends opgenomen met betrekking tot:
 - afwijkingen (non-conformities) en oplossingen;
 - resultaten van monitoring;
 - resultaten van audits;
- d) kansen voor continue verbetering.

8.3.2 De uitkomsten van de directiebeoordeling dienen besluiten te bevatten die continue verbeteringen mogelijk maken en eventuele wijzigingen van het managementsysteem.

8.3.3 De eigenaar/beheerder dient gedocumenteerde informatie te bewaren om aan te tonen dat een directiebeoordeling is uitgevoerd.

9. VERBETERING

Dit hoofdstuk is uitsluitend van toepassing op individuele certificaathouders. De implementatie voor een groepscertificaat is opgenomen in PCSN II, hoofdstuk 10.

9.1 Afwijkingen (non-conformities) en oplossingen

9.1.1 Wanneer een afwijking wordt vastgesteld, dient de eigenaar/beheerder:

a) te reageren en, waar van toepassing:

i. maatregelen te nemen om de afwijking op te lossen;

ii. de gevolgen te behandelen;

b) te beoordelen of maatregelen nodig zijn om de specifieke oorzaken van de afwijking weg te nemen, zodat deze niet opnieuw optreedt. De eigenaar doet dit door:

i. de afwijking te beoordelen;

ii. de oorzaken van de afwijking vast te stellen;

iii. te bepalen of soortgelijke afwijkingen bestaan of kunnen ontstaan;

c) de doeltreffendheid te beoordelen van de genomen corrigerende maatregelen;

d) zo nodig wijzigingen in het managementsysteem door te voeren.

9.1.2 De maatregelen die de eigenaar neemt om afwijkingen op te lossen dienen passend te zijn.

9.1.3 De eigenaar dient gedocumenteerde informatie te bewaren als bewijs van:

a) de aard van de afwijking en de naar aanleiding daarvan genomen maatregelen;

b) de resultaten van de oplossing.

9.2 Continue verbetering

De toepasbaarheid, toereikendheid en doeltreffendheid van het managementsysteem en het duurzaam beheer van het bos en/of de bomen dienen voortdurend te worden verbeterd.

BIJLAGE 1 – BEHEERPLAN

Het bos beheer is vastgelegd in een beheerplan voor 10 jaar, waarin ook de visie voor de lange termijn is opgenomen. Deze richtlijn geeft aan wat de minimale inhoud van het beheerplan is, waarop door de certificeerder een kwaliteitstoets kan worden uitgevoerd.

1. Beschrijving plangebied

Beschrijving van het huidige bos met in elk geval aandacht voor:

- a) kenschets bos;
- b) boomsoortensamenstelling;
- c) voorraad en bijgroei;
- d) vitaliteit (bijv. ziektes, plagen, schade door begrazing, weer en werkzaamheden);
- e) bosstructuur en menging;
- f) dood hout;
- g) ecologisch waardevolle elementen;
- h) gebieden of gebiedsdelen die zijn aangewezen voor de realisatie van Europese, nationale, provinciale of gemeentelijke natuurdoelen;
- i) eventuele aanwezigheid van plekken met historische, archeologische, culturele of spirituele waarde;
- j) mate van openstelling.

2. Doelstelling

Beschrijving van de beheerdoelen gericht op de instandhouding en verbetering van de economische, ecologische en sociale functies van het bos. In elk geval komen de volgende onderwerpen aan bod:

- a) doelen betreffende houtvoorraad en -productie, natuur en recreatie;
- b) gewenste bos samenstelling, met aandacht voor variatie in soorten, menging, leeftijdsopbouw en structuur op ecosysteem- en soortniveau (verwijzen naar Natuurtypen SNL is voldoende);
- c) jaarlijks oogstniveau;
- d) bos producten (hout en niet-hout);
- e) staande houtvoorraad, minimale en maximale oogst;
- f) verbetering van de biodiversiteit;
- g) infrastructuur.

3. Beheermaatregelen

Beschrijving van de maatregelen die worden genomen om de doelen te bereiken. Daarbij is er aandacht voor:

- a) oogst;
- b) verjonging;
- c) beheer van ongewenste soorten en/of het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en biociden;
- d) maatregelen ter verbetering van de biodiversiteit;
- e) het bereiken van veilig werken, bijvoorbeeld door scholing;
- f) resultaten van recent relevant wetenschappelijk onderzoek*;
- g) risico's voor schade aan derden, bijvoorbeeld door een *Visual Tree Assessment*;
- h) landschappelijke waarden.

4. Beheerplanning

De beheerplanning geeft een overzicht van welke maatregelen wanneer worden uitgevoerd.

5. Bijlagen bij het beheerplan

Een aantal (kaart)bijlagen behoort tot het beheerplan:

- a) eigendomsregistratie (eigendomsbewijs en/of uittreksel kadastrale gegevens);
- b) kaart(en) met bijzondere elementen, zoals locaties die vanwege ecologie, archeologie, historische, culturele of spirituele betekenis van belang zijn;
- c) kaart(en) met begrenzing van gebieden die vallen onder (inter)nationale en provinciale natuurdoelen;
- d) kaart(en) met daarop aangegeven de infrastructuur en de waterlopen, vennen en beken;
- e) maatregelen voor veilig werken.

6. Monitoring en evaluatie

Monitoring vindt plaats op alle elementen, met uitzondering van onderdeel 5 (Bijlagen van het beheerplan).

Elke 10 jaar wordt het beheerplan geëvalueerd en geactualiseerd.

Tussentijdse evaluatie vindt plaats na calamiteiten (storm, brand, ziekte, plaag).

BIJLAGE 2 – INTERPRETATIE VOOR BOMEN BUITEN HET BOS (BBB)

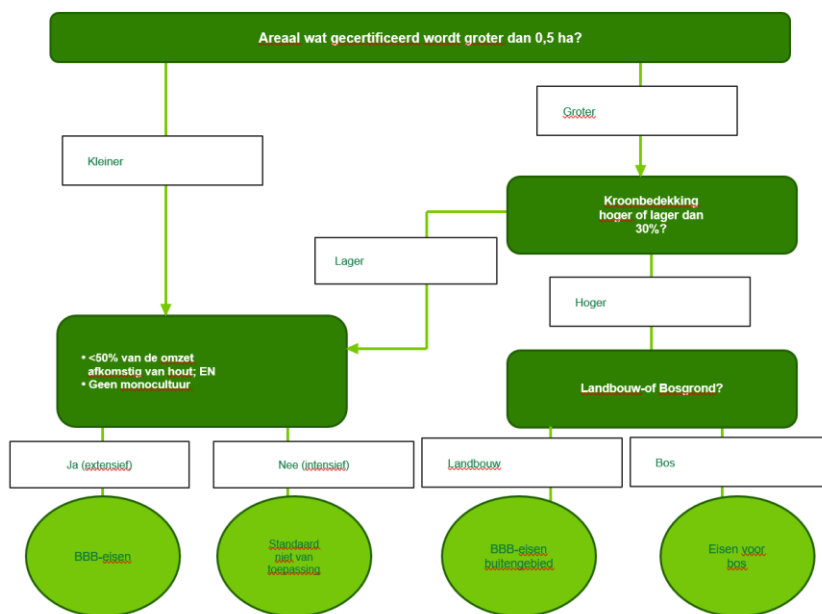
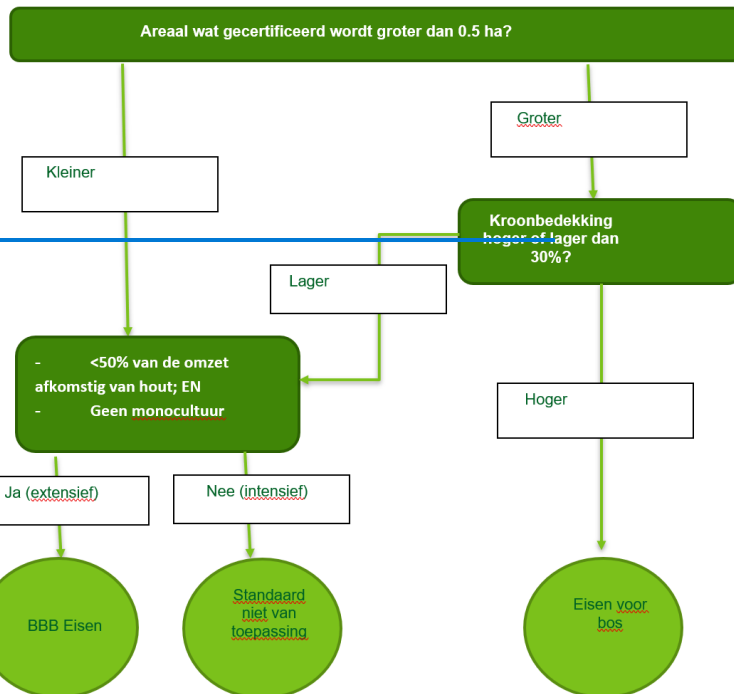
Bomen buiten het bos (BBB) zijn in vier categorieën ingedeeld: binnen de bebouwde kom en buitengebied, en voor beide wordt onderscheid gemaakt in intensief en extensief gebruik.

Om te bepalen of het areaal binnen de bebouwde kom valt, wordt gekeken of het binnen de door de gemeente vastgestelde grenzen van de bebouwde kom ligt. Zo niet, dan valt het onder het buitengebied.

Om te bepalen welke eisen op het te certificeren areaal van toepassing zijn, wordt onderstaand schema doorlopen. Daarbij wordt het gehele areaal betrokken: zo neemt een gemeente de gehele gemeentegrens om bijvoorbeeld te bepalen of de kroonbedekking van haar lanen hoger of lager is dan 30 % van het gehele areaal, en neemt een boer zijn gehele akker mee en niet alleen de bomenlaan.

Is een te certificeren areaal groter dan 0,5 ha en is de kroonbedekking hoger dan 30 %, dan is de bosstandaard van toepassing.

Met de omzet wordt de jaarlijkse omzet in euro bedoeld; ook de verkoop van hele bomen (bijvoorbeeld als kerstbomen) geldt als omzet van hout.

Eis	Interpretatie voor bomen buiten het bos (BBB) binnen de bebouwde kom
4.1 De eigenaar/beheerder mag op verkoopdocumenten (factuur, pakbon, vrachtbrief) die uitsluitend betrekking hebben op leveringen afkomstig uit percelen die volledig onder een geldig PEFC-FM-certificaat vallen, de verklaring <i>"Het duurzaam bosbeheersmanagementsysteem van [naam eigenaar/beheerder] is gecertificeerd volgens het PEFC-Certificeringssysteem Nederland (PEFC-SKH-FM-xxx)"</i> opnemen. Deze verklaring mag niet worden gebruikt voor leveringen die (deels) uit niet-gecertificeerd bos afkomstig zijn.	4.1 De eigenaar/beheerder mag op De eigenaar/beheerder mag op verkoopdocumenten (factuur, pakbon, vrachtbrief) die uitsluitend betrekking hebben op leveringen afkomstig uit percelen die volledig onder een geldig PEFC-FM-certificaat vallen, de verklaring <i>"Het duurzaam Bomen Buiten het Bosbeheersmanagementsysteem van [naam eigenaar/beheerder] is gecertificeerd volgens het PEFC-Certificeringssysteem Nederland (PEFC-SKH-FM-xxx)"</i> opnemen. Deze verklaring mag niet worden gebruikt voor leveringen die (deels) uit niet-gecertificeerd bos afkomstig zijn.
4.3 De eigenaar/beheerder moet adequate procedures hebben voor klachten en geschillen gerelateerd aan boswerkzaamheden en arbeidsomstandigheden.	4.3 De eigenaar/beheerder moet adequate procedures hebben voor klachten en geschillen die gerelateerd zijn aan werkzaamheden met bomen buiten het bos en arbeidsomstandigheden.
5.1 De eigenaar/beheerder zal een verklaring uitbrengen waarin staat: a) dat de eigenaar/beheerder voldoet aan de standaard voor duurzaam bosbeheer en andere eisen van het PEFC-Certificeringssysteem Nederland; en b) dat het duurzaam bosbeheer continu wordt verbeterd.	5.1 De eigenaar/beheerder zal een verklaring uitbrengen waarin staat: a) dat de eigenaar/beheerder voldoet aan de standaard voor duurzaam beheer van BBB en andere eisen van het PEFC-Certificeringssysteem Nederland; en b) dat het duurzaam beheer van BBB continu wordt verbeterd.

5.3 De verantwoordelijkheden voor de uitvoering van het duurzaam bosbeheer zullen duidelijk worden gedefinieerd en toegewezen.	5.3 De verantwoordelijkheden voor de uitvoering van het duurzaam beheer van BBB worden duidelijk gedefinieerd en toegewezen.
6.1.1 De eigenaar/beheerder zal risico's en kansen nagaan betreffende de naleving van de eisen in deze standaard voor duurzaam bosbeheer. Daarbij wordt rekening gehouden met de grootte en schaal van uitvoering in het bos.	6.1.1 De eigenaar/beheerder zal risico's en kansen nagaan betreffende de naleving van de eisen in deze standaard voor BBB . Daarbij wordt rekening gehouden met de grootte en schaal van uitvoering in de BBB-gebieden .
6.3.2.1 Veiligheidsvoorschriften en persoonlijke beschermingsmiddelen worden toegepast c.q. gebruikt conform de Arbocatalogus Bos en Natuur. De beseigenaar zorgt voor het geven van instructies en ziet toe op naleving hiervan door zijn eigen personeel, de vrijwilligers en de particuliere houtkopers.	6.3.2.1 Veiligheidsvoorschriften en persoonlijke beschermingsmiddelen worden toegepast c.q. gebruikt conform de Arbocatalogus Hoveniers en Groenvoorziening of gelijkwaardig. De eigenaar/manager zorgt voor het geven van instructies en ziet toe op naleving hiervan door eigen personeel, vrijwilligers en particuliere houtkopers.
7.1.1 De eigenaar/beheerder houdt het beboste areaal in stand. Het is niet mogelijk bos om te vormen naar een ander landgebruik, waaronder plantagebos, tenzij aan de volgende voorwaarden wordt voldaan: (...)	7.1.1 a) De beheerder van BBB houdt de hoeveelheid en diversiteit van bomen in stand. Dit wordt ook in het beheerplan opgenomen. b) BBB-gebieden die na 31 december 2010 zijn aangeplant, komen niet in aanmerking voor certificering tenzij ze voldoen aan de voorwaarden genoemd onder 7.1.1 a–g in de bos -standaard.
7.1.4 Bosaanplant van ecologisch belangrijke niet-bosgebieden zal niet plaatsvinden tenzij zich legitieme omstandigheden voordoen waarbij de omvorming (...)	7.1.4 Omvorming van ecologisch belangrijke niet-bosgebieden naar BBB-gebieden mag niet leiden tot ecologische achteruitgang.

7.2.1 g) Deze werkzaamheden dienen volgens de Arbocatalogus Bos en Natuur en de Arbowet uitgevoerd te worden.	7.2.1 g) Deze werkzaamheden worden uitgevoerd volgens de Arbocatalogus Hoveniers en Groenvoorziening en de Arbowet
7.2.3 Bij de uitvoering van werkzaamheden dient schade aan de blijvende bomen, struiken en bodem zoveel mogelijk te worden voorkomen.	7.2.3 Bij de uitvoering van werkzaamheden wordt schade aan blijvende bomen, struiken en bodem zoveel mogelijk voorkomen. Bij bouw- of grondwerkzaamheden binnen de kroonprojectie van een boom in stedelijke omgeving kan bijvoorbeeld een <i>Bomen Effect Analyse (BEA)</i> worden uitgevoerd.
7.3.3 Ondergrondse biomassa wordt niet afgevoerd.	7.3.3 Niet van toepassing in het stedelijk gebied.
7.4.3 Verjonging vindt plaats met op de groeiplaats afgestemde boomsoorten (...)	7.4.3 Wanneer de eigenaar/beheerder nieuwe bomen plant, gebruikt hij soorten die zijn opgenomen in de Nederlandse Rassenlijst Bomen . In stedelijk gebied mag worden afgeweken van deze lijst, mits dit geen risico vormt voor het inheemse ecosysteem. Genetisch gemanipuleerde organismen of plantmateriaal worden niet gebruikt.
7.4.6 Het gecertificeerd areaal bestaat voor ten minste 50 % van het areaal uit gemengd bos (...)	7.4.6 De BBB-beheerder streeft in stedelijke gebieden naar een 10-20-30-verdeling binnen het gecertificeerd areaal : maximaal 10% van het totale bomenbestand mag van dezelfde soort zijn, 20% van hetzelfde geslacht en 30% van dezelfde familie. Indien dit aandeel nog niet is bereikt, wordt dit als doel in het beheerplan opgenomen met een overgangsperiode van 40 jaar. De huidige diversiteit in het bomenbestand wordt behouden.

7.4.9 In het bos vindt geen begrazing met vee plaats (...)	7.4.9 Binnen het gecertificeerd areaal kan gebruik worden gemaakt van begrazing door vee, zolang de groei van de aanwezige bomen en daarmee het duurzame voortbestaan niet in het geding is.
7.4.10 De boseigenaar/beheerder dient zich in te zetten voor het bereiken van een wildbezetting waarbij de verjonging van het bos, in het bijzonder de verjonging van inheemse loofbomen, zich op natuurlijke wijze kan ontwikkelen.	Niet van toepassing
7.4.13 Kapvlakten zijn in beginsel niet groter dan 2 hectare, tenzij het nut en de noodzaak voor een grotere kapvlakte zijn onderbouwd in het beheerplan en door een deskundige zijn verantwoord.	7.4.13 Bomen binnen het gecertificeerd areaal worden bij voorkeur niet gelijktijdig geoogst. Dit wordt opgenomen in het beheerplan.
7.6.3 Relevante kennis en wetenschappelijke inzichten over het bosgebied die door derden wordt aangeboden, wordt ingebracht in de cyclus van monitoring en evaluatie (<i>bijlage 1</i>).	7.6.3 Relevante kennis en wetenschappelijke inzichten over het gebied met BBB die door derden wordt aangeboden, wordt ingebracht in de cyclus van monitoring en evaluatie (<i>bijlage 1</i>).

7.6.4 Bedrijven die worden ingehuurd om boswerkzaamheden uit te voeren dienen aan de volgende voorwaarden te voldoen: - de aannemer is op de hoogte van de inhoud van de standaard en werkt in overeenstemming daarmee. - aannemers dienen ErBo gecertificeerd te zijn, of aan aantoonbaar gelijkwaardige eisen te voldoen. - aannemers en onderaannemers dienen te werken conform de Arbocatalogus Bos en Natuur, de Arbowet en de Algemene Voorwaarden voor Aanneming van Boswerk.	7.6.4 Bedrijven die worden ingezet om boomwerkzaamheden uit te voeren voldoen aan de volgende voorwaarden: – De aannemer is op de hoogte van de inhoud van de standaard en werkt in overeenstemming daarmee; – Aannemers zijn Groenkeur-gecertificeerd, of voldoen aantoonbaar aan gelijkwaardige eisen (bijv. ErBo); – Aannemers en onderaannemers werken conform de Arbowet, de Arbocatalogus Hoveniers en Groenvoorziening of gelijkwaardig.
7.6.6 De eigenaar/beheerder staat open voor het bijdragen aan wetenschappelijke onderzoeken over duurzaam bosbeheer	7.6.6 De eigenaar/beheerder staat open voor het bijdragen aan wetenschappelijke onderzoeken over het duurzaam beheren van bomen buiten het bos.

Extra BBB eis	De eigenaar/beheerder maakt gebruik van traditionele kennis en erkende werkwijzen voor agroforestry en het beheren van BBB . Het wordt aanbevolen deze kennis te delen.
---------------	--

Eis	Interpretatie voor bomen buiten het bos (BBB) voor het buitengebied
4.1 De eigenaar/beheerder mag op verkoopdocumenten (factuur, pakbon, vrachtbrief) die uitsluitend betrekking hebben op leveringen afkomstig uit percelen die volledig onder een geldig PEFC-FM-certificaat vallen, de verklaring "Het duurzaam bosbeheermanagementsysteem van [naam eigenaar/beheerder] is gecertificeerd volgens het PEFC-Certificeringssysteem Nederland (PEFC-SKH-FM-xxx)" opnemen. Deze verklaring mag niet worden gebruikt voor leveringen die (deels) uit niet-gecertificeerd bos afkomstig zijn.	4.1 De eigenaar/beheerder mag op verkoopdocumenten (factuur, pakbon, vrachtbrief) die uitsluitend betrekking hebben op leveringen afkomstig uit percelen die volledig onder een geldig PEFC-FM-certificaat vallen, de verklaring "Het duurzaam Bomen Buiten het Bosbeheermanagementsysteem van [naam eigenaar/beheerder] is gecertificeerd volgens het PEFC-Certificeringssysteem Nederland (PEFC-SKH-FM-xxx)" opnemen. Deze verklaring mag niet worden gebruikt voor leveringen die (deels) uit niet-gecertificeerd bos afkomstig zijn.
4.3 De eigenaar/beheerder moet adequate procedures hebben voor klachten en geschillen gerelateerd aan boswerkzaamheden en arbeidsomstandigheden.	4.3 De eigenaar/beheerder moet adequate procedures hebben voor klachten en geschillen die gerelateerd zijn aan werkzaamheden met bomen buiten het bos en arbeidsomstandigheden.
5.1 De eigenaar/beheerder zal een verklaring uitbrengen waarin staat: a) dat de eigenaar/beheerder voldoet aan de standaard voor duurzaam bosbeheer en andere eisen van het PEFC-Certificeringssysteem Nederland; en b) dat het duurzaam bosbeheer continu wordt verbeterd.	5.1 De eigenaar/beheerder zal een verklaring uitbrengen waarin staat: a) dat de eigenaar/beheerder voldoet aan de standaard voor duurzaam beheer van BBB en andere eisen van het PEFC-Certificeringssysteem Nederland; en b) dat het duurzaam beheer van BBB continu wordt verbeterd.
5.3 De verantwoordelijkheden voor de uitvoering van het duurzaam bosbeheer zullen duidelijk worden gedefinieerd en toegewezen.	5.3 De verantwoordelijkheden voor de uitvoering van het duurzaam beheer van BBB worden duidelijk gedefinieerd en toegewezen.

6.1.1 De eigenaar/beheerder zal risico's en kansen nagaan betreffende de naleving van de eisen in deze standaard voor duurzaam bosbeheer. Daarbij wordt rekening gehouden met de grootte en schaal van uitvoering in het bos.	6.1.1 De eigenaar/beheerder zal risico's en kansen nagaan betreffende de naleving van de eisen in deze standaard voor BBB . Daarbij wordt rekening gehouden met de grootte en schaal van uitvoering in de BBB-gebieden .
6.3.2.1 Veiligheidsvoorschriften en persoonlijke beschermingsmiddelen worden toegepast c.q. gebruikt conform de Arbocatalogus Bos en Natuur. De beseigenaar zorgt voor het geven van instructies en ziet toe op naleving hiervan door zijn eigen personeel, vrijwilligers en particuliere houtkopers	6.3.2.1 Veiligheidsvoorschriften en persoonlijke beschermingsmiddelen worden toegepast c.q. gebruikt conform de Arbocatalogus Hoveniers en Groenvoorziening of gelijkwaardig. De beseigenaar zorgt voor het geven van instructies en ziet toe op naleving hiervan door eigen personeel, vrijwilligers en particuliere houtkopers.
7.1.1 De eigenaar/beheerder houdt het beboste areaal in stand. Het is niet toegestaan bos om te vormen naar ander landgebruik, waaronder plantagebos, tenzij aan de volgende voorwaarden is voldaan: a) het omgevormde bos is gecompenseerd; b) de omvorming komt tot stand op basis van een besluitvormingsmechanisme waarbij betrokken belanghebbenden de mogelijkheid hebben gehad te participeren; c) de omvorming is in overeenstemming met nationale wet- en regelgeving; d) het omgevormde bos is niet groter dan 5% van het bosgebied binnen het gecertificeerd areaal binnen de certificeringscyclus van vijf jaar; e) de omvorming heeft geen negatieve effecten op ecologisch belangrijke bosgebieden, belangrijke culturele en sociale plekken en beschermde gebieden; f) de omvorming beschadigt	7.1.1 a) De beheerder van BBB houdt de hoeveelheid en diversiteit van bomen in stand. Dit wordt ook in het beheerplan opgenomen. b) BBB-gebieden die na 31 december 2010 zijn aangeplant en daarvoor bos waren, komen niet in aanmerking voor certificering tenzij ze voldoen aan de voorwaarden genoemd onder 7.1.1 a–g in de bos-standaard.

geen gebieden met een significant hoge koolstofopslag; g) de omvorming draagt op de lange termijn bij aan het beheer, de economie en de sociale samenhang.	
7.1.4 Bosaanplant van ecologisch belangrijke niet-bosgebieden zal niet plaatsvinden tenzij zich legitieme omstandigheden voordoen waarbij de omvorming: (...)	7.1.4 Omvorming van ecologisch belangrijke niet-bosgebieden naar BBB-gebieden mag niet leiden tot ecologische achteruitgang.
7.2.1 Gewasbeschermingsmiddelen en biociden mogen alleen onder de volgende voorwaarden beperkt worden toegepast: ... g) Deze werkzaamheden dienen volgens de Arbocatalogus Bos en Natuur en de Arbowet uitgevoerd te worden.	7.2.1 Gewasbeschermingsmiddelen en biociden mogen alleen onder de volgende voorwaarden beperkt worden toegepast: ... g) Deze werkzaamheden worden uitgevoerd volgens de Arbocatalogus Hoveniers en Groenvoorziening en de Arbowet.
7.2.3 Bij de uitvoering van werkzaamheden dient schade aan de blijvende bomen, struiken en bodem zoveel mogelijk te worden voorkomen.	7.2.3 Bij de uitvoering van werkzaamheden wordt schade aan blijvende bomen, struiken en bodem zoveel mogelijk voorkomen. Bij bouw- of grondwerkzaamheden binnen de kroonprojectie van een boom kan bijvoorbeeld een Bomen Effect Analyse (BEA) worden uitgevoerd.
7.4.3 Verjonging vindt plaats met op de groeiplaats afgestemde boomsoorten (...)	7.4.3 Wanneer de eigenaar/beheerder nieuwe bomen plant, gebruikt hij soorten die op de groeiplaats zijn afgestemd. Genetisch gemanipuleerde organismen of plantmateriaal worden niet gebruikt.

7.4.6 Het gecertificeerde eigendom bestaat voor ten minste 50% van het areaal uit gemengd bos. Indien dit aandeel nog niet is bereikt, wordt dit als doel in het beheerplan opgenomen met vermelding van een overgangsperiode van maximaal 20 jaar. Als de huidige menging van het bos boven de 50% zit zal dit zo mogelijk behouden blijven.	7.4.6 Het gecertificeerde eigendom in agrarisch of landschappelijk gebied bestaat voor ten minste 50% uit een gemengd bos of beplanting. Indien dit aandeel nog niet is bereikt, wordt dit als doel in het beheerplan opgenomen met een overgangsperiode van 40 jaar. Als de huidige menging boven de 50% zit zal dit zo mogelijk behouden blijven. Een uitzondering op het mengingsaandeel kan gemaakt worden voor lanen, en bomenrijen <u>en grienden</u> .
7.4.9 In het bos vindt geen begrazing met vee plaats. Zolang de verjonging van het bos en daarmee het duurzaam voortbestaan niet in het geding is, kan, ondersteund door een goed gedocumenteerd ontwikkelingstraject, gekozen worden voor extensieve natuurbegrazing.	7.4.9 Binnen het gecertificeerd areaal kan gebruik gemaakt worden van begrazing door vee zolang de groei van de al aanwezige bomen en daarmee het duurzaam voortbestaan niet in het geding is.
7.4.10 De boseigenaar/beheerder dient zich in te zetten voor het bereiken van een wildbezetting waarbij de verjonging van het bos, in het bijzonder de verjonging van inheemse loofbomen, zich op natuurlijke wijze kan ontwikkelen.	Niet van toepassing
7.4.13 Kapvlakten zijn in beginsel niet groter dan 2 hectare, tenzij het nut en de noodzaak voor een grotere kapvlakte zijn onderbouwd in het beheerplan en door een deskundige zijn verantwoord.	7.4.13 Bomen binnen het gecertificeerde areaal zullen bij voorkeur niet tegelijkertijd geoogst worden. Dit zal worden opgenomen in het beheerplan.

7.6.3 Relevante kennis en wetenschappelijke inzichten over het bosgebied die door derden wordt aangeboden, wordt ingebracht in de cyclus van monitoring en evaluatie (<i>bijlage 1</i>).	7.6.3 Relevante kennis en wetenschappelijke inzichten over het gebied met BBB die door derden wordt aangeboden, wordt ingebracht in de cyclus van monitoring en evaluatie (<i>bijlage 1</i>).
7.6.4 Bedrijven die worden ingehuurd om boswerkzaamheden uit te voeren dienen aan de volgende voorwaarden te voldoen: - de aannemer is op de hoogte van de inhoud van de standaard en werkt in overeenstemming daarmee. - aannemers dienen ErBo gecertificeerd te zijn, of aan aantoonbaar gelijkwaardige eisen te voldoen. - aannemers en onderaannemers dienen te werken conform de Arbocatalogus Bos en Natuur, de Arbowet en de Algemene Voorwaarden voor Aanneming van Boswerk.	7.6.4 Bedrijven die worden ingezet om boomwerkzaamheden uit te voeren dienen aan de volgende voorwaarden te voldoen: - De aannemer is op de hoogte van de inhoud van de standaard en werkt in overeenstemming daarmee. - Aannemers dienen Groenkeur gecertificeerd te zijn, of aan aantoonbaar gelijkwaardige eisen te voldoen (bijvoorbeeld ErBo). -Aannemers en onderaannemers werken conform de Arbowet, de Arbocatalogus Hoveniers en Groenvoorziening of gelijkwaardig.

7.6.6 De eigenaar/beheerder staat open voor het bijdragen aan wetenschappelijke onderzoeken over duurzaam bosbeheer	7.6.6 De eigenaar/beheerder staat open voor het bijdragen aan wetenschappelijke onderzoeken over het duurzaam beheren van bomen buiten het bos
Extra BBB eis	De eigenaar/beheerder zal gebruiken van traditionele kennis en erkende werkwijzen voor agroforestry en het beheren van BBB. Het is aanbevolen deze kennis te delen.

BIJLAGE 3 AFKORTINGEN

CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
Ctgb	College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden
PEFC	Programme for the Endorsement of Forest Certification Schemes

PEFC

PEFC/30-01-01

Samen voor onze
bossen

www.pefc.nl